

UKRAYNA TAHILI SURIYE'DE: RAZONI'NİN ÖYKÜSÜ

KYRYLL STURMAK

Yüksek Lisans ESOĞÜ

“

22 Temmuz'da İstanbul Dolmabahçe Sarayı'nda imzalanan anlaşmanın ardından Ukrayna, dünya piyasasına buğday, mısır, arpa ve ayçiçeği nakletmek için limanlarını hazırlamaya başlamıştır. Böyle bir kararın dünya gıda krizinin çözümüne katkıda bulunması beklenmekte ve savaş alanındaki durum göz önüne alındığında uygulanması aylarca ertelenmekteydi. Ancak Ukrayna kıyısından ayrılmış olan ilk geminin rotası önceden planlanandan farklı çıkmıştır.

”

16

Ağustos 2022 Salı günü, Reuters'ın Beyrut şubesi, Ukrayna tahılı yüklü "Razoni" adlı geminin Suriye'nin Tartus Limanı'na ulaştığını ve boşaltılmayı beklediğini bildirmiştir. Rusya'nın Ukrayna'ya yaptığı işgalin ardından Odesa Limanı'nı güvenli şekilde terk etmeyi başaran ilk gemi olduğu için tüm dünyanın özel dikkati "Razoni"ye çevrilmiştir.

Bu olayın önemi, ülkelerin daha önce Birleşmiş Milletlerin (BM) himayesinde ve Türkiye'nin aktif arabuluculuğunda Karadeniz'de bir gıda koridoru oluşturulması konusunda anlaşma imzalamış olmalarıyla da vurgulanmaktadır. 22 Temmuz'da İstanbul Dolmabahçe Sarayı'nda imzalanan bu anlaşmanın ardından Ukrayna, dünya piyasasına buğday, mısır, arpa ve ayçiçeği nakletmek için limanlarını hazırlamaya başlamıştır. Böyle bir kararın dünya gıda krizinin çözümüne katkıda bulunması beklenmekte ve savaş alanındaki durum göz önüne alındığında uygulanması aylarca ertelenmekteydi. Ancak Ukrayna kıyısından ayrılmış olan ilk geminin rotası önceden planlanandan farklı çıkmıştır.

"RAZONI" GEMİSİNİN ROTASI

1 Ağustos 2022 sabahı Odesa şehrinde hareket eden Sierra Leone bayraklı "Razoni" gemisi, İstanbul'a yönelip Boğaz'ı geçtikten sonra uzun süre Mersin'de demirlemiştir. Resmî varış yeri, gıda arzı ve kıtlık sorunları nedeniyle şu anda ciddi ekonomik kriz içinde bulunan Lübnan'dı. Üstelik anlaşmanın detayları, gemi Odesa'dan ayrıldığında,

BM ve Ukrayna hükümeti tarafından resmen duyurulmuştur. Rotasının son hedefi, birkaç defa Libya başkentiyle karıştırılan ve medyada kafa karışıklığı yaratan Trablusşam olacaktı. Fakat 8 Ağustos'ta, Ukrayna Beyrut Büyükelçiliği, alıcının "teslimatta beş aydan fazla bir gecikme nedeniyle" malları kabul etmeyi resmî olarak reddettiğini duyurmuştur. Bu şartlarda, "Razoni" ekibinin neredeyse 27 bin ton mısırı satın almaya hazır olan yeni bir müşteri aradığı açıklanmıştır. Bu olaydan sonra gemi, birkaç gün içerisinde Mersin'de

kısmen boşaltılıp Mısır'a doğru yola çıkmıştır. Ama 12 Ağustos sonrasında "Razoni"nin rotası birdenbire değişmiş ve nihayet 16 Ağustos sabahı gemi Suriye'deki Tartus Limanı'na boşaltılmaya gelmiştir.

Yukarıdaki hikâyenin ilgi çekici boyutu, Tartus'un Moskova'nın sadık uydusu Beşar Esad hükûmeti tarafından kontrol edilen bir bölgede olmasıdır. Tartus'tan Şam'a kadar olan

mesafe sadece 250 km'dir ve bu bölge Rus filosunun kalıcı bir askerî üssü olarak kullanılmaktadır. Kısacası Tartus, 1971 yılından bu yana eski Sovyetler Birliği'ne ve bugünkü Rusya Federasyonu'na Akdeniz'e erişim sağlayan ve askerî doktrininde özel stratejik öneme sahip olan ülkenin en büyük limanlarından bir tanesidir. Olayın dikkat çekici tarafı ise Rus işgali nedeniyle Ukrayna'dan çeşitli zorluklarla tahliye edilen Ukrayna tahılının, dünyanın başka bir yerindeki Kremlin yanlısı kampa varmış bulunmasıdır. Ayrıca Suriye Arap Cumhuriyeti'nin Ukrayna'nın doğusundaki Rus yanlısı ayrılıkçılar tarafından kurulan sözde "Donetsk ve Luhansk Halk Cumhuriyetleri"ni temmuz ayında resmen tanıması durumunu daha da kötüleştirmektedir. Suriye

hariç bu iki yarı-devletin varlığı yalnız Rusya ve Kuzey Kore tarafından tanınmıştı. Buna tepki olarak Ukrayna Parlamentosu (Verkhovna Rada) Pyongyang ve Şam ile diplomatik ilişkileri kesmişti.

“

Yasa dışı tahıl varlığından satın almaya hazır olan ülkeler arasında yine Suriye öne çıkmaktadır. Reuters'a göre, savaşın yalnızca ilk üç ayında Ruslar bu ülkeye deniz yoluyla yaklaşık 100 bin ton tahıl kaçak yollardan geçirmiştir.

”

SURİYE'NİN YASA DIŞI UKRAYNA TAHILINDAKİ DURUMU

Ukrayna'nın işgal edilmiş topraklarından gelen tahıllar, Sivastopol Limanı'na varıp yasa dışı şekilde yurt dışına gönderilmeye devam etmektedir. Bu yasa dışı tahıl varlığından satın almaya hazır olan ülkeler arasında yine Suriye öne çıkmaktadır. Reuters'a göre, savaşın yalnızca ilk üç ayında Ruslar bu ülkeye deniz yoluyla yaklaşık 100 bin ton tahıl kaçak yollardan geçirmiştir. Bu miktar da yurt dışına satılan tüm tahılın dörtte biri anlamına gelmektedir. Söz konusu ürünün büyük miktarı savaşın başlamasından bu yana, Rus işgali altında bulunan Ukrayna'nın Kherşon ilinden geçmektedir. Örnek olarak, tahıl taşıyan gemilerden biri "Matros Pozynich", Mayıs 2022'de Kırım'dan çıkarak Suriye kıyılarına ulaşmıştır. İşgal altındaki Kırım'dan tahıl taşıyan gemilerin rotası, Ukrayna Beyrut Büyükelçiliği personeli tarafından izlenmektedir ve uluslararası medyanın yardımıyla tahmini işlem miktarı hesaplanmaktadır. Buna göre tahılın tonunun ortalama fiyatı 400 ABD dolarıyken, Rusya'nın ücret talep etmesi hâlinde Şam yönetimi bu yıl en az 40 milyon dolar ödemek zorunda kalmıştır.

“

10 yıldır iç savaş hâlinde bulunan ve rejimin devamlılığı Kremlin'in desteğine dayanan Suriye için ise böylelikle Rusya Federasyonu en önemli tahıl ihracatçısı olmaktadır. Aynı zamanda buğday da dâhil olmak üzere gıdanın önemli bir kısmı, "ittifak devleti için insani yardım" şeklinde ülkeye gönderilmekte ve bu mallar için ödeme yapılmamaktadır.

”

Ukrayna Büyükelçiliği bu gelişmeler üzerine Suriye hükümetinin Ukrayna topraklarından yasa dışı ihrac edilen tahılla ilgili durumu açıklamasını istediğini ancak şu ana kadar yanıt alamadığını belirtmiştir. Bazı uzmanlar ise tüm tahılların Suriye'de kalmadığını, birkaç teslimatın diğer Ortadoğu ülkelerine yönlendirildiğini öne sürmektedir. 10 yıldır iç savaş hâlinde bulunan ve rejimin devamlılığı Kremlin'in desteğine dayanan Suriye için ise böylelikle Rusya Federasyonu en önemli tahıl ihracatçısı olmaktadır. Aynı zamanda

buğday da dâhil olmak üzere gıdanın önemli bir kısmı, "ittifak devleti için insani yardım" şeklinde ülkeye gönderilmekte ve bu mallar için ödeme yapılmamaktadır. Hatta 2021'de Esad ile Vladimir Putin arasında Rusya'dan Suriye'ye yılda 1 milyon ton buğday tedarikini garanti eden bir anlaşma dahi imzalanmıştır. Pratikte görüldüğü gibi, bu teslimatların çoğu mevcut durumda işgal altındaki Ukrayna bölgelerinden gelip Kırım yarımadasından ihrac edilmektedir ve bir kısmı Suriye'ye gönderilmektedir.

“

Ukrayna geleneğinde “ilk gözleme topaklı” şeklinde bir atasözü bulunmaktadır; bu da herhangi bir sürecin başlangıç aşamasında değil tecrübe ettikçe daha düzgün gideceği anlamına gelmektedir. Bu atasözü, tahıl koridorunun açılması sürecini oldukça iyi şekilde özetlemektedir.

”

SURİYE OLAYININ TAHIL KORIDORU İÇİN SONUÇLARI

Son verilere göre, “Razoni” gemisi, şu an Rusya’nın Kuzey Kafkasya bölgesi sularında bulunmaktadır. Bu durum geminin Suriye kıyısından ayrılıp kuzey denizlere doğru oldukça uzun bir rota izlediğini göstermektedir. Aynı zamanda Karadeniz’den çıkan ilk tahıl gemisinin boşaltılmasıyla ilgili olan skandal hızla sonlanmıştı. Ukrayna devleti, resmî diplomatik protestoda bulunmamakta ve dört aktör tarafından (Ukrayna, Rusya, Tür-

kiye ve BM) anlaşılan Karadeniz üzerindeki tahıl koridorunun kullanımını yürürlükte kalmaya devam etmektedir. Son bir ay içerisinde Ukrayna limanlarından geçen mısır ve diğer tahıl ürünlerin miktarının 1 milyon tonu aştığı bildirilmektedir. Gıda alıcıları arasında ise çoğunlukla Afrika kıtasında ve Ortadoğu’da yer alan 15 ülke bulunmaktadır. Şam rejimi de muhtemelen bölgesel gıda krizinden en çok etkilenen ülkeler listesinde bulunduğu için tüm siyasi anlaşmazlıklara rağmen, “Razoni”nin tuhaf rotası”nda yer almıştır.

Son olarak, Ukrayna geleneğinde “ilk gözleme topaklı” şeklinde bir atasözü bulunmaktadır; bu da herhangi bir sürecin başlangıç aşamasında değil tecrübe ettikçe daha düzgün gideceği anlamına gelmektedir. Bu atasözü, tahıl koridorunun açılması sürecini oldukça iyi bir şekilde özetlemektedir. Çünkü koşulların tüm gizemine, Lübnan tarafının mısır almayı reddetmesine ve ilk geminin rotasında keskin değişiklik olmasına bakılmaksızın diğer girişimler daha olumlu sonuçlara yol açmıştır. Ülkelerin durumla ilgili sert açıklamada bulunmaması ise muhtemelen ortaya çıkan yeni jeopolitik gerçekliklerden kaynaklanmış olabilir. Zira Esad yönetimi, Moskova’nın yanında savaşmak üzere Ukrayna’ya binlerce gönüllü asker gönderme sözü verse de bu planı gerçekleştirememiştir. Dolayısıyla şu anda Şam ile Ankara arasında bugün yaşananların örneğini takip ederek, Ukrayna ile Suriye arasındaki ilişkilerin normalleşmesi senaryosu olasıdır. Fakat bunun gibi tahminler, büyük ölçüde müzakere sürecine ve Ukrayna-Rusya savaşının sonuçlarına bağlı olacaktır. ■

